ВЫБАР

ГАЗЕТА ДЭМАКРАТЫЧНЫХ ПЛЫНЯЎ ПРЫДЗВІНСКА- ПРЫДНЯПРОЎСКАГА КРАЮ

№ 8 (36), 24—31 сакавіка 1993 г. Цана 3 рублі

2-Я УСТАЎНАЯ ГРАМАТА ДА НАРОДАЎ БЕЛАРУСІ

У часе сусьветнай вайны, што бурыць адны моцныя дзяржавы і аслабляе другія, абудзілася Беларусь да дзяржаўнага жыцьця. Пасьля трох з паловаю вякоў няволі ізноў на ўвесь сьвет кажа беларускі народ аб тым, што ён жыве і будзе жыць. Вялікі Народны Збор—Усебеларускі Зьезд 5—17 сьнежня 1917 року, дбаючы аб долі Беларусі, зацьвердзіў на яе землях рэспубліканскі лад. Выпаўняючы волю Зьезду і бароначы дзяржаўныя правы народу, Спаўняючы Камітэт Рады Зьезду гэтак пастанаўляе аб дзяржаўным устроі Беларусі і аб правох і вольнасьцях яе грамадзян і народаў:

1. Беларусь у рубяжох расьсяленьня і лічэбнай перавагі беларускага народу абвяшчаецца Народнай Рэспублікай.

2. Асноўныя законы Беларускай Народнай Рэспублікі зацьвердзіць Устаноўчы Сойм Беларусі, скліканы на асновах агульнага, роўнага, простага, патаёмнага і прапарцыянальнага выбарчага права, не зважаючы на род, народнасьць і рэлігію.

3. Да часу, пакуль зьбярэцца Устаноўчы Сойм Беларусі, **заканадаўчая ўлада ў Беларускай Народнай Рэспубліцы** належыць Радзе Усебеларускага Зьезду, дапоўненай прадстаўнікамі нацыянальных меншасьцяў Беларусі.

4. **Спаўняючая і адміністрацыйная ўлада ў Беларускай** Народнай Рэспубліцы належыць Народнаму Сакратарыяту Беларусі, які назначаецца Радаю Зьезду і перад ёю трымае адказ.

5. У рубяжох Беларускай Народнай Рэспублікі абвяшчаецца вольнасьць слова, друку, сходаў, забастовак, хаўрусаў: бязумоўная вольнасьць сумленьня, незачэпнасьць асобы і памешканьня.

6. У рубяжох Беларускай Народнай Рэспублікі ўсе народы маюць права на нацыянальна-пэрсанальную аўтаномію; абвяшчаецца роўнае права ўсіх моваў народаў Беларусі.

7. У рубяжох Беларускай Народнай Рэспублікі права прыватнае ўласнасьці на зямлю касуецца. Зямля перадаецца бяз выкупу тым, хто самі на ёй працуюць. Лясы, вазёры і нутро зямлі абвяшчаюцца ўласнасьцю Беларускай Народнай Рэспублікі.

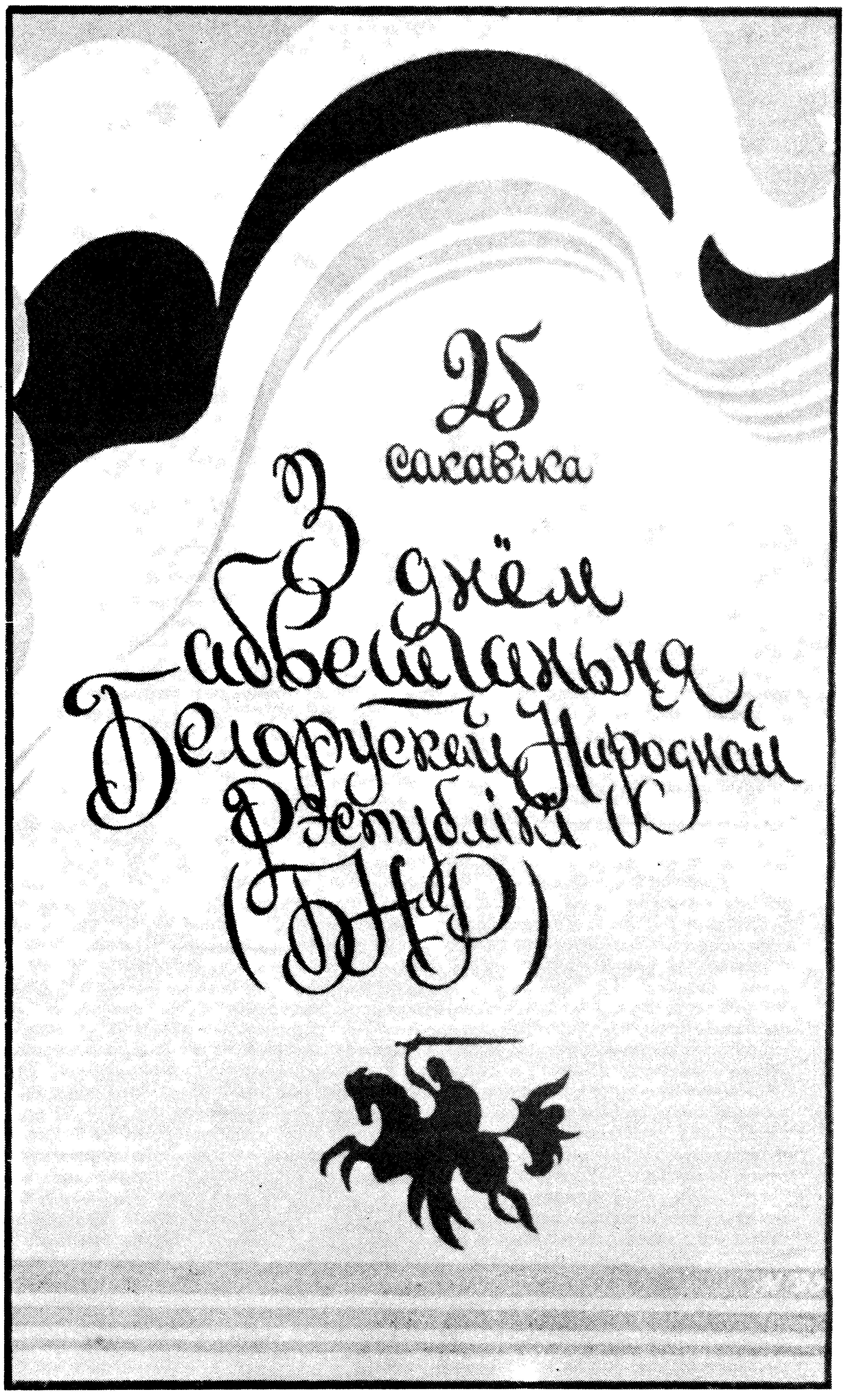
8. У рубяжох Беларускай Народнай Рэспублікі ўстанаўляецца **найбольшы 8-гадзінны рабочы дзень.**

Абвяшчаючы ўсе гэтыя **правы і вольнасьці грамадзян і народаў Беларускай Народ**най Рэспублікі, мы, Спаўняючы Камітэт Рады Зьезду, абавязуемся пілнаваць законнага парадку жыцьця ў Рэспубліцы, сьцерагчы інтарэсаў усіх грамадзян і народаў Рэспублікі і захаваць правы і вольнасьці працоўнага люду. А таксама даложым усіх сілаў, каб склікаць у найбліжэйшым часе Устаноўчы Сойм Беларусі.

Усіх верных сыноў Беларускай зямлі клічам памагчы нам у цяжкой і адказнай нашаи працы.

Спаўняючы Камітэт Рады 1-га Усебеларускага Зьезду.

Выдана ў Менску-Беларускім 9 сакавіка 1918 року.

ДАРАГІЯ СУРОДЗІЧЫ!

Вітаем усіх Вас з 75-мі ўгодкамі гістарычнага абвешчаньня Незалежнасьці Беларусі Актам 25-га Сакавіка 1918 году, і жадаем, каб Сьвятыя Ідэялы Незалежнасьці, якія былі арыгінальна абвешчаныя патрыётамі беларускага народу 75-ць гадоў таму **назад і зацьверджаныя ды паноўна** аб'яўленыя парлямэнтам Беларусі ў 1991-м годзе, былі як найхутчэй замацаваны для дабра і забясьпечаньня Незалежнай будучыні Рэспублікі Беларусь. Бо, як гаварыў перад сьмерцю наш вялікі беларускі патрыёт, Кастусь Каліноўскі ў 1864-м годзе: «Тагды зажывеш шчасліва, беларускі народзе, калі над Табой акупанта ня будзе»**!!!**

Мы таксама з сумам наглядаем за **дзейнасьцю тых, каторыя ў нядаўняй** прошласьці былі варожым інструмэнтам вынішчаньня беларускага народу як асобнай і гістарычнай нацыі. І ёсьць прыкра бачыць, што іхні чырвоны сьцяг (абліты кроўю мільёнаў замардаваных дзетак Маці-Беларусі) зноў паказваецца на беларускай зямельцы...

У сувязі з вышэйсказаным, тут ёсьць дарэчы прыпомніць прыхільнікам камуністычнай партыі, што супрацьлеглыя палітычна-эканамічныя погляды і намаганьні ажыцьцявіць іх для дабра сваёй краіны ёсьць **ДЭМАКРАТЫЯ.** Але дзейнасьць, скіраваная на зьнішчэньне Незалежнасьці (Жыцьця) Беларусі, ёсьць **ЗДРАДАЙ** і ў Канстытуцыі (ці Асноўным Законе) Рэспублікі Беларусь мусіць быць адпаведны раздзел па справах шкоднай унутранай дзейнасьці і забясьпечаньня Свабоды і Незалежнасьці Рэспублікі Беларусь.

Таксама тут дарэчы **параўнаць** дзейнасьць тых, хто хоча і намагаецца зьнішчыць Незалежную Рэспубліку Беларусь з дзейнасьцю былага палітычнага дзеяча Нарвэгіі Квіслінга, катораму не падабалася Незалежная Нарвэгія і якую ён прапанаваў уключыць у межы і пад кантроль Нямеччыны... Характэрна тут дадаць, што нарвэжскі трыбунал прызнаў дзейнасьць Квіслінга за **здраду** і вынёс яму належны і заслужаны прыгавор сьмерці**!**

Яшчэ раз вітаючы ўсіх Вас з ідэялам Незалежнасьці Беларусі, абвешчаным нашымі патрыётамі Актам 25-га Сакавіка 1918 году,

З пашанай да Вас,
Алесь АЛЕХНІК,
Гэнэральны Сакратар Беларускага Аб'еднаньня Аўстраліі.
Жыве Беларусь!!!
Сыдней, Аўстралія.

Іван ЛАЗУКА
Зямля дарагая

Тут подыхам лёгкім вятрыска шуміць,
Тут пеняцца росы ў туманах.
Зямля дарагая, удзячнасць прымі,
Прымі ад мяне без падману.

Ах, як ты трымаеш мяне за душу,
Край родны заўсёды мне сніцца.
Зямля дарагая, цябе я прашу,
Дазволь мне табе пакланіцца.

Тут медныя сосны ўзняліся сцяной,
Бярозы стаяць, быццам свечкі.
Табою жыву, дарагою зямлёй,
І веру, што будзеш ты вечнай.

Крыніцы бруяцца празрыстай вадой,
Гучаць для мяне звонкай песняй
Зямля дарагая, ты будзь маладой,
Заўсёды будзь светлай і веснай.

Шаноўныя спадары!

Вітаю Вас з падыходзячымі ўгодкамі 75 гадавіны абвяшчэння БНР!

Няхай заўжды лунае над нашым вольным краем бел-чырвона-белы сцяг! Жыве Беларусь!

Народны дэпутат Беларусі Алег ТРУСАЎ.

ЯНЫ ЎЗЯЛІ ЛЁС ВА ЎЛАСНЫЯ РУКІ

На здымку: першы ўрад (Народны Сакратарыят) Беларускай Народнай Рэспублікі. Зьлева направа: сядзяць консул БНР у Маскве Алесь БУРБІС, народны сакратар гаспадаркі Янка СЕРАДА, Старшыня Народнага Сакратарыяту і народны сакратар міжнародных спраў Язэп ВАРОНКА, дзяржаўны скарбнік БНР Васіль ЗАХАРКА; стаяць народны сакратар асьветы Аркадзь СМОЛІЧ, народны сакратар кантролю Пётра КРЭЧАЎСКІ, таварыш Старшыні Народнага Сакратарыяту Кастусь ЕЗАВІТАЎ, сябра Народнага Сакратарыяту Антон АЎСЯНІК, загадчык спраў Народнага Сакратарыяту Лявон ЗАЯЦ. Менск, травень 1918 г.

У 1917 годзе частка Беларусі была акупавана нямецкім войскам. На неакупаванай тэрыторыі Беларусі Савецкая ўлада ўсталявалася наступным чынам. 19 лістапада ў Менску праходзіў зьезд Саветаў рабочых і сялянскіх дэпутатаў Заходняй вобласьці. У гэты ж дзень пачаў сваю працу Трэці зьезд сялянскіх дэпутатаў Менскай і Віленскай губэрняў, а таксама і 2-гі зьезд армій Заходняга Фронту. Дэлегаты ўсіх трох зьездаў прынялі рашэньне пра аб'яднаньне саветаў рабочых, салдацкіх і сялянскіх дэпутатаў. 26 лістапада аб'яднанае пасяджэньне выбраных зьездамі выканкамаў утварыла адзіную арганізацыю— аблвыканкам Заходняй вобласьці і фронту. Старшынём быў абраны Карл Ландэр. Пра Беларускую дзяржаўнасьць у бальшавіцкіх колах нават гаворкі не вялося. У той жа час дзеячы нацыянальна-вызваленчага руху жылі ідэяй стварэньня нацыянальнай беларускай рэспублікі з Віленскай, Менскай, Магілёўскай, Віцебскай, Гарадненскай губэрняў, заходніх паветаў Смаленскай і паўночных частак Чарнігаўскай губэрняў. Канец 1917 года для беларускай інтэлігэнцыі быў часам пакутлівага роздуму— як зьдзейсьніць абвешчанае ў кастрычніку права нацый на самавызначэньне? Думаць было над чым, бо Беларусь як ні адна з ускраінаў Расейскай імпэрыі была нашпігавана войскам, людзьмі рознанацыянальнага паходжаньня, прышлымі і абыякавымі да лёсу краю. Напрыклад, у бюро ваенна-рэвалюцыйнага камітэту Заходняга фронту ўваходзілі: Ландэр (старшыня), Мясьнікян, Калмановіч, Крывашэін, Селязнёў, Рагазінскі, Фрэйман... Гэта былі адданыя пралетарскай рэвалюцыі асобы і добрыя арганізатары, але што яны ведалі пра Беларусь і ейны гістарычны лёс? Мясьнікян і ягоныя паплечнікі Кнорыньш, Ландэр, Рэйнгольд— увогуле не прызнавалі такога народа, як беларусы. Кожную спробу загаварыць пра нацыянальнае яны абвяшчалі «нацыяналізмам», палохаючы неадукаваных пралетараў народніцкім тэрмінам.

15 сьнежня 1917 года распачаў сваю працу Усебеларускі зьезд. 1872 дэлегаты прадстаўлялі валасныя, павятовыя і губэрнскія земствы, зямельныя камітэты, настаўніцкія арганізацыі, саюз земскіх і паштова-тэлеграфных служачых, розныя нацыянальныя суполкі. Усебеларускі зьезд быў скліканы зь ведама цэнтральнай расейскай улады, якая выдаткавала на ягонае правядзеньне 50 тысяч рублёў. На зьездзе прысутнічалі дэлегаты з тэрыторый, часова занятых нямецкім войскам.

У ноч з 16 на 17 сьнежня на зьездзе абгаворвалася будучыня Беларусі ў «зямлячаствах», у кожным зь іх была адпрацавана дэкларацыя. Зарысаваліся два кірункі. Смаленцы, віленчукі, менчукі й гарадзенцы выказаліся за як найбольшую самастойнасьць Беларусі, а віцябляне й магілёўцы не маглі ніяк разьвітацца са сваім усерасейскім патрыятызмам, снуючы думкі аб Расеі дэмакратычнай. Дэкларацыі зямлячестваў зводзіліся юрыстамі ў адну пашыраную рэзалюцыю, дзе хоць на паперы прымірваліся масквафілы-магілёўцы з самастойнікамі. Зьезд пастанавіў неадкладна стварыць са свайго саставу орган краявой улады ў асобе Усебеларускага Савету сялянскіх, салдацкіх і рабочых дэпутатаў. Гэты намер надта не спадабаўся бальшавікам з выканаўчага камітэту Заходняй вобласьці на чале зь А. Мясьнікянам. Кангрэс быў гвалтоўна спынены, а прэзідыум арыштаваны. Пастанову на разгон Усебеларускага зьезду падпісаў К. Ландэр. Гэты гвалт стаўся яскравым пацьверджаньнем канфлікту паміж прыхільнікамі нацыянальнага самавызначэньня беларусаў і бальшавікамі. Не зважаючы на перашкоды, прэзідыум зьезду ў далейшым не спыніў сваёй працы і ўтварыў падпольны выканаўчы камітэт Савета зьезду. Многія беларускія дзеячы сталі на антыбальшавіцкія пазіцыі.

1918 год адзначыўся вялікімі намаганьнямі па стварэньню беларускага войска. З Румынскага фронту, Адэсы, Кіева і Віцебска ў Менск пачынаюць прыходзіць весткі ад беларускіх вайсковых частак. Беларуская вайсковая Рада асьцярожна рыхтавалася да супрацьбальшавіцкага выступу. Пасьля арышту чэкістамі шасьцярых кіраўнікоў БВР у Менск і Петраград пасыпаліся пратэсты вайсковых і грамадзкіх арганізацый, пачаліся перамовы з украінскім і румынскім урадамі аб хутчэйшым пропуску і перавозе беларускіх вайсковых частак праз украінска-бальшавіцкі фронт, адкуль гэтыя часткі пачалі б прабівацца на Менск.

14 лютага ў Віцебску канфлікт паміж БВР Паўночнага фронту і Віцебскім Губсаўдэпам выліўся ў адкрытую сутычку. На пляцы перад Мікалаеўскім саборам (сучасная плошча Волі) беларусы бяруць верх над чырванагвардзейцамі і гоняць іх па ўсіх вуліцах. Улада ў Віцебску пераходзіць да беларусаў. Усе гарадзкія арганізацыі і прафсаюзы падтрымалі БВР Паўночнага фронту. СНК уцякае ў Смаленск. Склікаецца новая гарадзкая Дума (на пачатку студзеня мясьнікоўцы разагналі ў Віцебску гарадзкую Думу і Управу). Віцебскія беларусы рыхтуюцца на дапамогу ў Менск. Беларускі конны полк у Воршы робіць спробу прабіцца на Менск. Але вельмі каштоўную паслугу камісарам зрабілі палякі ў Віцебску. Польскі полк, які стаяў тут і абвясьціў нэйтралітэт у беларуска-бальшавіцкай сутычцы, нечакана напаў на Беларускую Вайсковую Раду Паўночнага фронту, арыштаваў яе сяброў, разброіў Беларускую каравульную каманду і перадаў арыштаваных і ўладу ў Віцебску бальшавіцкаму Саўдэпу.

Пытаньне аб утварэньні ў Беларусі дэмакратычнай рэспублікі ўздымалася на перамовах у Берасьці прадстаўнікамі Беларускай Рады А. Цьвікевічам, І. Серадой, С. Рак-Міхайлоўскім 19 студзеня 1918 года. Савецкая дэлегацыя не ўхваліла гэтую прапанову, мір ня быў падпісаны і Германія працягнула наступ. 19 лютага ў Менску, які пакінулі Саветы, але яшчэ не захапілі немцы, дзеячы беларускага нацыянальнага руху ад імя разагнанага бальшавікамі Усебеларускага зьезду стварылі ўрад— Народны сакратарыят Беларусі (без бальшавікоў і «левых»). 21 лютага Сакратарыят зьвярнуўся да народа з абвесткай, што бярэ на сябе клопат дзяржаўнай улады, каб абараніць заваёвы рэвалюцыі. Германскія акупанты не лічылі патрэбным дзяліць уладу з прадстаўнікамі Народнага сакратарыяту, але й не перасьледвалі іх.

9 сакавіка другой Устаўной граматай было абвешчана пра стварэньне Беларускай Народнай Рэспублікі. Дэкляравалася свабода слова, друку, забастовак, 8-гадзінны рабочы дзень, роўнасьць моваў народаў Беларусі, перадача зямлі бяз выкупу сялянам і скасаваньне прыватнай уласнасьці на зямлю. 18 сакавіка ўтварылася Рада БНР, якая мысьлілася як заканадаўчы дзяржаўны орган. 25 сакавіка 1918 года яна агалосіла трэцюю Устаўную грамату, дзе абвяшчалася незалежнасьць Беларускай Народнай Рэспублікі. Рада БНР наладзіла стасункі з урадам Украіны, Летувы, Эстоніі.

Такім чынам, беларуская дзяржава адрадзілася не пад бальшавікамі дый Саветамі, але дзякуючы высілкам дзячоў нацыянальна-дэмакратычнага руху. Беларускі рух разбудзіў народныя гушчы і на працягу 15 гадоў дзейнасьці (з 1903 г.) праз акт 25 сакавіка змог ажыцьцявіць лёзунг беларускіх народавольцаў, і прывёў да закладаньня падвалінаў беларускай дзяржаўнасьці ў складзе Саюза ССР. Утвораная бальшавікамі марыянэткавая БССР нават самімі камуністамі не ўспрымалася як сур'ёзная зьява. Трэба згадаць, што ў беларускім руху удзельнічалі й нацыянал-камуністы, і дзякуючы менавіта іхным намаганьням была прагалошана ССРБ— БССР. Лёс саміх «айцоў» БССР і іхняга «дзіцяці» аказаўся незайздросным— людзей зьнішчылі (ад некаторых нават фотаздымка не засталося). А з БССР зьдзекаваліся, як хацелі: то ўтваралі Літбел, то скасоўвалі, то ўтваралі БССР у межах шасьці паветаў Менскай губэрні, узбуйнялі, доўгі час не ўключалі ў БССР Віцебшчыну, Гомельшчыну. Да сёньня па-за межамі дзяржаўнага ўтварэньня беларусаў знаходзяцца этнічныя беларускія абшары—Смаленшчына, Заходняя Браншчына, паўднёвыя паветы Пскоўшчыны, Віленшчына, Беласточчына. Гэта ўсё вынік бальшавіцкай гульні ў рэспубліکі, няўвагі іх да этнічнага чынніка і ўвогуле нізкай маральнасьці.

Бальшавіцкі штык сагнаў германца зь Беларусі. Неўмацаваная паўнавартаснымі дзяржаўнымі інстытутамі БНР не змагла наладзіць дастатковага адпору, і бальшавіцкі бот прыціснуў усю нашу Радзіму.

Нам доўга дзяўблі ў галовы: маўляў, Савецкая ўлада без асаблівых перашкодаў усталявалася ў нашым краі. Але гэта не так—больш за два месяцы трывала Слуцкае паўстаньне. Случчына прыняла юрысдыкцыю БНР, адмовілася прымаць бальшавіцкае падданства. Аднаčасова па Беларусі шуганула сялянская вайна (абмяжуюся пералікам выступленьняў на Віцебшчыне): у Лепельскім, Полацкім, Вяліжскім, Гарадоцкім паветах. У гэтай барацьбе ўдзельнічала да 25—30 працэнтаў насельніцтва. То была масавая барацьба сялянаў супраць ваеннага камунізму і карных метадаў кіраваньня вёскай. Заможныя сяляне змагаліся за сваё існаваньне і разам з тым адстойвалі карэнныя эканамічныя інтарэсы ўсяго сялянства. Гэта была вайна і супраць «белых», і супраць «чырвоных», і супраць іншаземцаў.

З 11 па 17 лістапада 1918 года амаль уся Віцебская губэрня была ахоплена «контррэвалюцыйнымі паўстаньнямі». У сьнежні 1918 года тэрыторыю Беларусі бяз згоды беларускага народа і Урада БНР занялі часткі Чырвонай Арміі РСФСР. На зямлі Беларусі была ўсталявана бальшавіцкая ўлада і створаны залежны ад яе ўрад, які 1-га студзеня 1919 года па рашэньню ЦК РКП(б) у Смаленску абвясьціў аб стварэньні БССР, якая, аднак, незалежна ад жаданьня бальшавікоў аказалася пераемніцай дзяржаўнай традыцыі Беларусі. Без абвяшчэньня незалежнасьці БНР не была б утворана і БССР.

Але нават і гэтая марыянэткавая дзяржаўнасьць прынасілася ў ахвяру бальшавізму. Коштам Беларусі бальшавіцкая Расея купіла сабе мір з Польшчай, падзяліўшы зь ёй у Рызе ў 1921 годзе беларускія землі і разьяднаўшы адзінакроўны народ. Адвольна перакройваліся і перайначваліся межы БССР, выключаліся зь яе складу адвечныя беларускія тэрыторыі. Дзеля імпэрскіх мэтаў у 1939 годзе Летуве была перададзена Віленшчына разам зь Вільняй, а ў 1944-м да Польшчы адышла Беласточчына. Усё гэта адбывалася са згоды залежнага ад Масквы кіраўніцтва БССР.

Першыя крокі Беларусі да адраджэньня незалежнасьці ў ХХ стагодзьдзі былі абарваныя процідзеяньнем іншых дзяржаваў і новай імпэрскай сілы—Расейскай камуністычнай партыі бальшавікоў зь яе ідэяй сусьветнай рэвалюцыі. Вельмі не хацелася б, каб гэта паўтарылася сёньня.

М. ПАЎЛАЎ,
старшыня Віцебскай Рады БНФ «Адраджэньне».

ЗВАРОТ УДЗЕЛЬНІКАЎ УСЕБЕЛАРУСКАЙ КАНФЕРЭНЦЫІ ГІСТОРЫКАЎ ДА ГРАМАДЗЯН РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

75 гадоў таму назад, 25 сакавіка 1918 года, адбылася знамянальная падзея ў гісторыі нашай Бацькаўшчыны—Беларуская Народная Рэспубліка была абвешчана самастойнай, незалежнай дзяржавай. Абвяшчэнне БНР было вынікам шматгадовага нацыянальна-вызваленчага і адраджэнскага руху, самаадданай барацьбы патрыятычных сіл за інтарэсы беларускай нацыі.

Акт абвяшчэння суверэннай рэспублікі, які мае вялікае гістарычнае значэнне ў лёсе беларускага народа, да гэтага часу далёка не ўсімі асэнсаваны. Тады ўпершыню выразна прагучаў голас яго прадстаўнікоў аб праве беларусаў на самавызначэнне, дзяржаўную незалежнасць, непадзельнасць тэрыторыі і самастойнае развіццё. Беларуская Народная Рэспубліка атрымала палітычнае і юрыдычнае прызнанне шэрагу краін. Станаўленне і развіццё БНР як суверэннай дзяржавы ў сувязі са складанымі аб'ектыўнымі абставінамі не атрымала свайго лагічнага завяршэння. У той жа час гэта адыграла істотную ролю ў стварэнні БССР у студзені 1919 года. Дэкларацыя аб дзяржаўным суверэнітэце Беларусі, прынятая Вярхоўным Саветам рэспублікі 27 ліпеня 1990 года, з'явілася заканамерным вынікам імкнення беларусаў да пабудовы сваёй незалежнай дэмакратычнай дзяржавы.

Усебеларуская канферэнцыя гісторыкаў звяртаецца да грамадскасці рэспублікі з прапановай адзначыць гэтую гістарычную падзею. Спадзяёмся, што 25 сакавіка з'явіцца днём яднання беларускага народу, асэнсавання мінулага і згуртавання сіл дзеля адраджэння нашае Бацькаўшчыны.

75-м угодкам абвяшчэньня Беларускай Народнай Рэспублікі прысьвячаецца

Запрашаем усіх на сьвяточную вечарыну, якая адбудзецца ў Беларускім дзяржаўным акадэмічным тэатры імя Я. Коласа.

У ПРАГРАМЕ:

1-е адзьдзяленьне

Прэзентацыя праграмнай харэаграфічнай сімфоніі ў трох частках па аднайменнаму раману Ул. Караткевіча «Хрыстос прызямліўся ў Гародні». Аўтар і дырыгент Г. Шэмет. Выконвае зборны сімфанічны аркестр г. Віцебска з удзелам Народнага тэатра пантамімы «МІМ», тэатра-студыі «Катарсіс» абласнога Палаца культуры прафсаюзаў і тэатра-студыі Палаца культуры чыгуначнікаў.

2-е адзьдзяленьне

Урыўкі з рок-оперы па аднайменнай аповесці Ул. Караткевіча «Ладзьдзя роспачы». Выконвае эстрадна-сімфанічны аркестр беларускага Дзяржаўнага акадэмічнага тэатра імя Я. Коласа.

Выступ гурта «Грамада». Кіраўнік Г. Шэмет.

Пачатак 25 сакавіка а 19 гадзіне.

Уваход вольны.

АРГКАМІТЭТ.

Нацыянальная самасвядомасць як прадмет сацыялагічнага даследавання

Зараз у Беларусі многія грамадзяне праяўляюць зацікаўленнасць да сваёй гісторыі, да помнікаў нацыянальнай культуры. Усе гэта сведчыць аб тым, што ў рэспубліцы назіраецца некаторы рост нацыянальнай самасвядомасці. Але, згодна з вынікамі даследавання, праведзенага сацыялагічным навукова-даследчым цэнтрам Белдзяржуніверсітэта ў 1991—1992 г.г. узровень нацыянальнай самасвядомасці большай часткі вучнёўскай моладзі пакуль яшчэ даволі нізкі.

Нацыянальная самасвядомасць ва ўсіх сваіх пазітыўных і негатыўных характарыстыках заўсёды накіравана на свой народ. Нацыя пазнае сябе, сваю сутнасць, пачынае разумець сваё месца сярод іншых народаў, свае права на свабоднае развіццё. З аднаго боку, нацыянальная самасвядомасць з'яўляецца адлюстраваннем аб'ектыўна існуючых прызнакаў нацыі, у тым ліку культуры, гісторыі, мовы; з другога—яна сама здольна стымуляваць развіццё нацыянальнай культуры, садзейнічаць стварэнню новых духоўных каштоўнасцей, падтрымліваць зацікаўленасць да гістарычнага мінулага, да помнікаў культуры, звычаяў і абрадаў.

Такім чынам, індыкатарам нацыянальнай самасвядомасці з'яўляюцца глыбокія веды мовы, гісторыі і культуры свайго народа. Але, як сведчаць вынікі даследавання, толькі 20,3% берусаў свабодна валодаюць беларускай мовай, 59,8%—могуць крыху размаўляць, 18,9%—разумеюць беларускую мову, але не размаўляюць і 1,1%—зусім яе не ведаюць. Амаль такія ж слабыя веды па гісторыі й культуры Беларусі. Толькі 21,5% рэспандэнтаў-беларусаў добра ведаюць гісторыю і культуру; **29,0%—не** ведаюць ні той, ні другой, астатнія 43,7%—добра ведаюць штосьці адно: ці то культуру, ці то гісторыю.

Пашыраць веды па гісторыі Беларусі, выхоўваць любоў да беларускай мовы можна, на думку рэспандэнтаў, праз сродкі масавай інфармацыі. **Вядучая роля** ў гэтай справе павінна належаць беларускаму тэлебачанню і радыё. Але сёння глядзяць беларускае тэлебачанне кожны дзень усяго **20,7% апытаных, 15,5%** яго ўвогуле не глядзяць і 62,1% глядзяць некалькі разоў у тыдзень. Беларускае радыё слухаюць кожны дзень 31,4% рэспандэнтаў, 28,3%—зусім не слухаюць, а 38,8% слухаюць некалькі разоў у тыдзень. Такім чынам, паводле вынікаў даследавання, беларускае радыё і тэлебачанне павінны быць вядучымі сродкамі ў прапагандзе нацыянальнай культуры, але на сённяшні дзень яны такімі не з'яўляюцца.

Праводзячы гутаркі са студэнтамі, вучнямі, выкладчыкамі, а таксама вядучымі спецыялістамі ў галіне кіно, тэатра, літаратуры, даводзілася чуць катэгарычную думку аб тым, што ў рэспубліцы няма нацыянальнага радыё і тэлебачання. Нізкі ўзровень большасці тэле- і радыёперадач, на іх думку, звязаны з нізкім узроўнем падрыхтоўкі журналісцкіх кадраў у Белдзяржуніверсітэце, адсутнасцю нацыянальных рэжысёрскіх кадраў. Можна размаўляць на беларускай мове, згодна іх думкі, але ў той жа час не любіць гэтую мову, беларускі народ; **не ведаць яго гісторыі** і культуры, быць абыякавым да таго, што прапагандуеш, аб чым інфармуеш. І з гэтай думкай нельга не згадзіцца.

Вынікі даследавання сведчаць, што росту нацыянальнай самасвядомасці найбольш спрыяюць наступныя з'явы:

—веды гісторыі свайго народа (66,8%),

—свабоднае развіццё нацыянальнай культуры (57,6%),

—эканамічная самастойнасць рэспублікі (53,0%),

—свабоднае развіццё нацыянальнай мовы **(47,0%)**,

—палітычны суверэнітэт рэспублікі (45,1%).

Сёння Рэспубліка Беларусь мае і эканамічную самастойнасць, і палітычны суверэнітэт.

Вярхоўны Савет рэспублікі таксама прыняў Закон аб мовах і Закон аб культуры. Усё гэта прымушае спадзявацца, што нацыянальная самасвядомасць беларускага народа будзе расці, што больш актыўна будзе ісці працэс адраджэння нацыянальнай гісторыі і культуры.

Крысціна ЛАПІЧ,
г. Менск.

Народ, гісторыя, культура

Дзесяцігоддзямі жыхары Беларусі адчужаліся ад гісторыі свайго краю. У лепшым выпадку ведалі гісторыю сваёй вёскі і свайго роду да дзеда, а гараджане, у сваёй большасці, нічога і зараз не ведаюць і аб мінуўшчыне свайго горада. Палітыка, скіраваная на стварэнне чалавека, у якога «мой адрес—не дом и не улица, мой адрес—Советский Союз», зрабіла сваю справу, выхавала новую агульнасць людзей, для якіх бацькаўшчына і бацькі, а тым больш далёкія продкі, былі дробяззю, якую павінны былі засціць вялікія савецкі народ і Савецкі Саюз. Чалавек, пазбаўлены духоўнай сувязі з родзічамі, з радзімай, з якой ён генетычна звязаны ад нараджэння, адвергнуты ад вытокаў існавання на бацькаўшчыне, непрыкметна дзічэў духоўна. Знаходзячыся ў нязвыклых для сябе ўмовах жыцця, часта сярод чужой культуры і звычаяў, ён таксама і іх разбураў сваёй дзейнасцю ў Якуціі, Манголіі, Афганістане і іншых краях.

Зрэшты, усё гэта не магло не прывесці спачатку да інтуітыўнага, а потым і свядомага ўяўлення аб вялікай небяспецы знішчэння этнасаў. Верагодна, то адна з галоўных прычын хуткага распаду імперыі, якую доўга сілай збіралі князі і цары «под свою руку». І гэты распад натуральны таму, што народы, як і асобныя людзі, імкнуцца праявіць сябе не ў якасці раба, а з лепшага боку, адчуць сябе асобай, набыць павагу суседзяў і зберагчы сваю годнасць. Людзі не жадаюць растварацца ў шэрай масе невыразна акрэсленага натоўпу. Загінулі шматнацыянальныя імперыі—Рымская, Асманская, Аўстра-Венгерская, Расійская, Брытанская, Савецкая. Распалася Югаславія, ідзе барацьба ў Індыі. Дастаткова выпадковага повaду, каб час ад часу ўспыхвалі ў ЗША бунты, не спыняюцца хваляванні на этнічнай глебе ў Еўропе. Усё гэта паказвае, што этнічныя праблемы, гісторыя і культура народаў патрабуюць пільнай увагі і такту.

У XIX ст. за сваю самабытнасць і свабоду змагаліся чэхі, венгры, палякі, беларусы, балгары, італьянцы і іншыя еўрапейцы. Толькі ў першай чвэрці XX ст. некаторыя з іх дамагліся сваёй поўнай незалежнасці. Працэс гэты ідзе і зараз.

Прыхільнікі імперскага мыслення ніяк не могуць зразумець той факт, што сотні гадоў на Каўказе жывуць побач розныя народы і за гэты час не пераблыталіся, не зліліся ў адзін маналіт, у якім, здавалася б ім было прасцей бараніцца і жыць. Ёсць нешта, што не дазваляе ім знікнуць з зямнога твару. Гэтае «нешта», відаць, у розныя часы бывае розным, але яно ёсць, існуе і марная справа яго пераадолець. Не так даўно ўсіх каўказцаў называлі татарамі: «Только выскакал—глядь, а перед самым им, на десятину места, стоят татары верхами» (Л. Талстой, «Кавказский пленник»). Казанскія татары, якія не мангольскія прышэльцы, а карэнны мясцовы народ, яшчэ і цяпер усведамляюць сябе «булгарамі», але яны ўжо даўно праштампаваны па неадукаванасці суседзяў як татары. Калі «прыляпляюць» адзін этнонім да розных, няхай і сваяцкіх народаў, узнікае неразуменне таго, што народы гэтыя розныя.

Гэтае неразуменне імкнуцца выкарыстаць сучасныя заядзіншчыкі, спекулюючы на блытаніне старажытных назваў Русь, рускі. Свядома змешваюць розныя народы—беларускі, украінскі і рускі ў адзін, Кіеўскую, Полацкую і Наўгародскую Русь атаясамліваючы з сучаснай Расіяй. Часта спасылаюцца на інтэграцыйныя працэсы ў Заходняй Еўропе. Так, там ідзе інтэграцыя, на якую яе прымусілі звышдзяржавы. Апынуўшыся паміж молатам і накавадлам, ЗША і Савецкім Саюзам, Еўропа вымушана была бараніцца ад абодвух волатаў. Адзін з іх прыпыніў сваё існаванне і можа ўвогуле сканаць. Але і другі ці доўга ўтрымаецца? І нам яшчэ невядома, што адбудзецца ў Еўропе без межаў і мытняў. Як сябе адчуюць і што зробяць еўрапейскія народы, калі ўбачаць, як іх векавы ўклад жыцця разбураецца на вачах? Ці захочуць і ці змогуць яны заплаціць сваёй адметнасцю за часовы, але ўжо звыклы дабрабыт? Шматлікія праблемы Бельгіі, Ірландыі, Іспаніі пераконваюць у адваротным. І пытанняў больш, чым адказаў.

Як жа адчувае сябе Беларусь у гэтай кругаверці, які яе шлях? Па-рознаму на гэта адказваюць збітыя з панталыку папярэдняй прапагандай людзі, пазбаўленыя спадчыны, уяўлення аб мінулым, нават мовы. Вырасла пакаленне без пачуцця бацькаўшчыны, яе мінулага. Як заўсёды ў такім выпадку, знаходзяцца асобы, якія гатовы здрадзіць усяму святому свайму, каб толькі прытуліцца да нечага, як ім здаецца, найвялікшага і лічаць сябе, а заадно і астатніх, часткай гэтага найвялікшага. І гэтыя людзі зноў цягнуць нас у імперскі рай. А між іншым гісторыя нагадвае, што Беларусі ніколі не шанцавала, калі яна была ў хаўрусе з больш моцнымі суседзямі—са старэйшым братам ці старэйшай сястрой. Шлях незалежнасці—гарантыя магчымага дабрабыту і годнасці кожнага жыхара Беларусі. Але, верагодна, і шлях сусветнага развіцця ўсіх краін у якасці невялікіх самастойных дзяржаў без монстраў, якія сядзяць на чале стала і ўважліва сочаць за паводзінамі тых, хто не паспеў апрануцца ў даспехі ўлады.

Усякі рух да самастойнасці спяшаюцца ахрысціць сепаратызмам, а то і нацыяналізмам. Аднак заганы, якія прыпісваюцца нацыяналізму, больш належаць імперыялізму. Сутнасць нацыяналізму ў Еўропе, як пісаў Томаш Масарык, «у поўнай меры развіць маральныя і матэрыяльныя рэсурсы нацыі». У гэтым сутнасць і Адраджэння Беларусі. Але Адраджэнне немагчыма без усведамлення большасцю сваёй супольнасці і гістарычнай прыналежнасці да гэтай зямлі. Гісторыкі нашых суседзяў зрабілі амаль усё, каб разбурыць пачуццё гэтага адзінства наўмысным скажэннем і знявагай гісторыі і культуры нашага краю. Таму ўмовы дыктуюць нам мець і свой погляд на сваё жыццё, культуру і гісторыю, і разглядаць апошнюю так, як успрымае беларус, жыхар гэтага краю, чые продкі жылі тут тысячы гадоў, палівалі тутэйшую зямлю сваім потам і крывёю; разглядаць з пункту гледжання людзей, якія да апошняга часу, нягледзячы на знявагу і абразу, не адцураліся сваіх звычак і сваёй «вясковай», а па сутнасці старажытнай славянскай мовы; з пункту гледжання людзей, якім не трэба «прыляпляцца» да іншых этнасаў і культур, бо свая вялікая.

В. АРЛОЎ,
старшыня гарадской рады ТБМ, член рэспубліканскай рады БСДГ.

Цяпер гэта ўжо гісторыя. Лістапад 1991 г. Віцебск.

«На шляху да незалежнасці»

Так называецца серыя тэлеперадачаў БТ, прысвечаных 75-годдзю з дня абвяшчэння Беларусі вольнаю й незалежнаю дзяржаваю.

У суботу рэспубліканскае тэлебачанне пакажа а 13.30 перадачу «Адраджэнне. Менскія адрасы БНР».

Гістарычны радыёчасопіс «Наша мінуўшчына» (25 сакавіка ў 19 гадзін) перагорне старонкі гісторыі Беларускай Народнай Рэспублікі.

Выбар

Заснавальнік

Віцебскі гарадскі клуб выбаршчыкаў «За дэмакратычныя выбары»

●

Галоўны рэдактар Барыс ХАМАЙДА

●

РЭДАКЦЫЙНАЯ РАДА:

Валянцін АРЛОЎ
Хрыстафор ЖАЛЯПАЎ
Васіль ІГНАЦЕНКА
Юры ЛАЎРЭНАЎ
Ларыса МІХНЕВІЧ
Міхась ПАЎЛАЎ
Уладзімір ПЛЕШЧАНКА
Леанід ТАМАРОВІЧ
Ігар ЦІШКІН

●

Мастак **Р. Клікушын.** Фотаздымкі **М. Міхайлава.**
Адрас рэдакцыі: 210601, м. Віцебск, вул. Гогаля, 17.
Тэл. 37-35-06, 37-28-44.

Каб даць рады «Выбару»

На чарговым паседжанні члены Віцебскага гарадскога клуба выбаршчыкаў «За дэмакратычныя выбары» абралі рэдакцыйную раду нашай газеты. У яе склад увайшлі В. Арлоў (старшыня гарадской філіі Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны), Х. Жаляпаў (дэпутат гарсавета, сябра Беларускай хрысціянска-дэмакратычнай злучнасці), В. Ігнаценка (сябра Беларускай сацыял-дэмакратычнай грамады), Ю. Лаўрэнаў (дэпутат аблсавета, член дэмакратычнага клуба дэпутатаў), Л. Міхневіч (намесніца старшыні абласнога аддзялення Беларускага фонда культуры), М. Паўлаў (старшыня Віцебскай Рады Беларускага народнага фронту «Адраджэньне»), У. Плешчанка (сябра гарадскога клуба выбаршчыкаў «За дэмакратычныя выбары»), Л. Тамаровіч (сябра Аб'яднанай дэмакратычнай партыі Беларусі), І. Цішкін (сябра культурна-асветніцкага клуба «Узгор'е»).

Назіральнік.

27—28 сакавіка ў абласным цэнтры адбудзецца тэатральны марафон у фонд аднаўлення Старога Віцебска

Праграма марафона

27 САКАВІКА

19.00—урачыстае адкрыццё
19.15—22.00—спектакль «Залёты» В. Дуніна-Марцінкевіча і прэзентацыя мецэнатаў
22.00— феерверк
22.15—22.30—джазавы ансамбль «Біг-Бэнд»
22.30—22.40—танцавальная кампазіцыя «Банька»
22.40—23.10—тэатр моды
23.10—24.00—тэатральны капуснік

28 САКАВІКА

24.00—0.10—група «О'кей». Танцавальная кампазіцыя
0.10—0.40—тэатр прычоскі
0.40—1.40—тэатр эстраднай пластыкі
1.40—6.00—начны дыскаклуб Удзельнічаюць гурты: «Грунвальд», «Грамада», «Крыніца», «Апрыёры»
6.00—9.00—унікальная кінапраграма

Праграма для дзяцей (9.00—14.00)

9.00—9.20—папуры з дзіцячых казак
9.20—9.50—народны тэатр пантамімы «МІМ»
9.50—10.30—спектакль «Церам-церамок» С. Маршака
10.30—11.30—дзіцячы тэатр гульні
11.30—12.00—узорны ансамбль танца «Рамонак»
12.00—13.15—спектакль «Кошчын дом» С. Маршака
13.15—13.30—сувенір Беларускага тэатра «Лялька»
13.30—14.00—узорны ансамбль танца «Зорка»
14.00—14.20—гітарысты В. Гайдэнка і У. Падбярэзін
14.20—14.40—народны хор фірмы «Вясна»
14.40—15.00—актэт балалаек
15.00—15.40—гала-канцэрт «Інтрыгі тэатральнага сезону»
15.40—16.00—дэбюты акцёраў-коласаўцаў у кінакампаніі «Крыніца»
16.00—16.30—Літургія. Камерны хор пад кіраўніцтвам В. Раўзы
16.30—17.30—ансамбль «Верасы». Салістка Ліка Ялінская
17.30—18.00—аўкцыён-сюрпрыз
19.00—спектакль «Шчаслівае здарэнне» С. Мрожака

У фае тэатра працуюць фота- і мастацкія выставы.

Кавярня «Тэатральная» працуе бесперапынна.

27 сакавіка—Міжнародны дзень тэатра

Беларуская «Лялька» запрашае

Беларускі тэатр «Лялька» сустракае Міжнародны дзень тэатра новай работай: пачаліся рэпетыцыі спектакля «Загубленая душа» паводле твора класіка беларускай літаратуры Яна Баршчэўскага «Шляхціц Завальня, альбо Беларусь у фантастычных апавяданнях». Аўтар п'есы—Уладзімір Граўцоў. Рэжысёр-пастаноўшчык—Алег Жугжда. Мастак—Алесь Сідараў. Кампазітар—Уладзімір Кандрусевіч. Прэм'ера адбудзецца 20 красавіка 1993 года. Дарэчы, на гэты дзень прымеркавана свята тэатра «Лялька».

* * *

А напярэдадні Міжнароднага дня тэатра актрысы, вольныя ад рэпетыцый (бо ў новым спектаклі будуць заняты толькі акцёры-мужчыны), прымаюць актыўны ўдзел у традыцыйным Тыдні дзіцячай кнігі, які праходзіць пад час школьных канікул. Яны распавядаюць дзецям пра гісторыю лялечнага тэатра, пра спецыфічныя асаблівасці гэтага віда мастацтва, дэманструюць розныя віды лялек, паказваюць урыўкі са спектакляў. Актрысы сустракаюцца з вучнямі 3, 4, 5, 6, 28 школ, а таксама беларускай гімназіі на базе СШ № 15.

* * *

28 сакавіка Беларускі тэатр «Лялька» прыме ўдзел у тэатральным марафоне, арганізаваным па ініцыятыве Беларускага акадэмічнага тэатра імя Якуба Коласа. У 10 гадзін раніцы будзе паказаны на коласаўскай сцэне спектакль «Церам-церамок» па казцы С. Маршака, а ў 13 гадзін будзе паказана арыгінальная канцэртная праграма для дарослых гледачоў—аматараў лялечнага мастацтва.

Юрась ІВАНОЎСКІ.

Створаны інфармацыйны цэнтр

З мэтаю паляпшэння інфармацыйнай працы, наладжвання эфектыўнага ўзаемадзеяння з дзяржаўнымі ды грамадскімі арганізацыямі, сродкамі масавае інфармацыі ў Віцебскай гвардзейскай паветрана-дэсантнай дывізіі ўтвораны інфармацыйны цэнтр. Кіраўніком асяродка прызначаны рэдактар газеты вайсковага злучэння А. Мацяюн.

Апроч інфармацыйнага забеспячэння войскаў, гэтая структура будзе займацца правядзеннем брыфінгаў і прэс-канферэнцыяў для СМІ і грамадскасці.

Усе, хто цікавіцца весткамі пра жыццё, быт, дзейнасць гарнізона, могуць звяртацца ў інфармацыйны цэнтр паветрана-дэсантнага злучэння па тэл. 37-33-77.

Бягучы рахунак рэдакцыі № 200700962 у Віцебскім камерцыйным банку (Віцкамбанк). Код (МФО) банка 150801701.

Газета набраная і надрукаваная афсетным спосабам у Віцебскай узбуйненай друкарні імя Камінтэрна: г. Віцебск, вул. Шчарбакова-Набярэжная, 6.

Паліграфісты: **В. Карунас, Т. Халеева, Л. Драздова, А. Каспаровіч, М. Аджанс, Б. Платоўскі.**

Нумар падпісаны да друку 23.03.93 г. у 17.15.
Наклад [illegible] экз.

Цана 3 руб.